

Ю.В. Соломаха, судовий експерт
Т.В. Ніколайчук, судовий експерт
Дніпропетровський НДІ судових експертиз

ДЕЯКІ ПИТАННЯ МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТООБ'ЄКТНОЇ СУДОВО- ПОЧЕРКОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

В статті наведена детальна формалізація експертних дій в ході ідентифікації низки почеркових об'єктів. Розкривається структурна організація методики проведення багатоб'єктної почеркознавчої експертизи.

В експертно-криміналістичній діяльності багатоб'єктна ідентифікаційна судово-почеркознавча експертиза справедливо відноситься до найскладніших і трудомістких видів досліджень. Це обумовлено тим, що в ході таких експертних досліджень виникає цілий ряд питань, пов'язаних з порядком і змістом проведення окремих етапів і стадій проведення експертизи, групуванням об'єктів, особливостями оцінки ознак почерку, організацією роботи експерта з матеріалами тощо. Не дивлячись на загальний високий рівень розвитку судового почеркознавства на сучасному етапі, досягнення в області багатоб'єктної ідентифікаційної судово-почеркознавчої експертизи мають яскраво виражений фрагментарний характер, перш за все — в методичному аспекті. Вважаємо, що для усунення наявних недоліків потрібне здійснення відповідних наукових розробок з метою детальної формалізації експертних дій в ході ідентифікації безлічі почеркових об'єктів. Викладемо власну точку зору по даній проблемі.

Як визначають провідні фахівці в галузі почеркознавства, методика багатоб'єктної ідентифікаційної судово-почеркознавчої експертизи — це система методів, прийомів і технічних засобів, що визначає процедуру і зміст рішення ідентифікаційних задач судово-почеркознавчої експертизи (СПЕ) із специфікою безлічі почеркових об'єктів [1]. Дана окрема методика базується на положеннях загальної методики СПЕ. Разом з тим, вона об'єднує все різноманіття розроблених у судовому почеркознавстві методів рішення ідентифікаційних експертних задач. Їх застосування має ситуативний характер і залежить від специфіки властивостей елементів структури безлічі почеркових об'єктів, представлених на дослідження.

Процес проведення ідентифікаційної багатоб'єктної судово-почеркознавчої експертизи організований за рівневим принципом.

Перший і другий рівні мають спрямованість на попереднє та остаточне рішення експертної задачі. Цільовим призначенням третього рівня є оформлення результатів експертизи. Разом з тим специфіка вирішення окремих задач багатооб'єктної ідентифікаційної судово-почеркознавчої експертизи може вимагати реалізацію чотирьох і більше рівнів. Структурна організація кожного рівня багатооб'єктної ідентифікаційної судово-почеркознавчої експертизи формується по ходу дослідження і має яскраво виражений ситуативний характер. При цьому результати етапів і стадій дослідження, встановлених методикою, за певних умов служать підставою для проходження експертом додаткових ланок процесу експертизи.

Структуру першого рівня проведення ідентифікаційної багатооб'єктної судово-почеркознавчої експертизи утворюють традиційні шість етапів [2]:

- 1) ознайомлення з матеріалами, що надійшли на експертизу;
- 2) попередній аналіз досліджуваних рукописів;
- 3) попередній аналіз порівняльних зразків;
- 4) попереднє порівняння досліджуваних рукописів і порівняльних зразків;
- 5) попередня оцінка результатів порівняння і висунення експертних версій;
- 6) планування подальшого дослідження.

Ознайомлення з матеріалами, що надійшли на експертизу, включає проходження наступних стадій дослідження:

- ознайомлення з постановою слідчого або ухвалою суду про призначення судово-почеркознавчої експертизи;
- перевірку наявності всіх документів, перерахованих у постанові або ухвалі суду;
- попереднє з'ясування експертної задачі, віднесення її до певного класу, роду, — до багатооб'єктних досліджень;
- визначення виду безлічі почеркових об'єктів, представлених на експертизу;
- групування почеркових об'єктів по класу майбутнього дослідження;
- ознайомлення з обставинами справи, що стосуються предмета експертизи.

Попередній аналіз досліджуваних рукописів включає проходження наступних стадій:

- визначення достовірності, способу виготовлення (оригінал, копія) і цільового призначення кожного спірного рукопису;

- огляд матеріалів письма в кожному спірному рукописі;
- уточнення завдання експертизи у вигляді встановлення вигляду, характеру і об'єму кожного спірного рукопису, їх послідовне групування за даними підставами;
- попереднє вивчення найпомітніших інформативних (діагностичних та ідентифікаційних) ознак в кожному спірному рукописі;
- попереднє порівняння досліджуваних рукописів між собою за найпомітнішими діагностичними класичними та специфічними ознаками;
- оцінка результатів порівняння, висунення експертних версій про їх виконання в звичних або незвичайних умовах письма, про “збиваючі” чинники, що мали вплив, групування спірних рукописів за даними підставами;
- попереднє порівняння досліджуваних рукописів між собою за найпомітнішими ідентифікаційними ознаками, оцінку результатів порівняння, висунення експертних версій про спільність або відмінність в походженні спірних рукописів та їх групування за даною підставою і ступенем однорідності;
- попереднє визначення структури безлічі досліджуваних рукописів й аналіз її компонентів;
- попереднє визначення експертних задач і підзадач, що підлягають вирішенню в процесі дослідження;

Попередній аналіз порівняльних зразків включає стадії:

- перевірку наявності порівняльних зразків, оцінку їх якості, кількості та достовірності;
- групування порівняльних матеріалів за передбачуваними виконавцями спірних рукописів, виду і характеру представлених зразків;
- попереднє вивчення найпомітніших інформативних (діагностичних та ідентифікаційних) ознак в порівняльних зразках;
- попереднє групування порівняльних зразків за умовами виконання і виду “збиваючого” фактору;
- попередню оцінку низки порівняльних зразків за зіставністю та достатністю безлічі досліджуваних рукописів, запит додаткових зразків.

Попереднє порівняння досліджуваних рукописів і порівняльних зразків включає наступні стадії:

- попереднє порівняння досліджуваних рукописів у складі елементів структури їх множини з найбільш зіставними порівняльними зразками за найпомітнішими діагностичними (класичними та специфічними) ознаками;

- попереднє порівняння досліджуваних рукописів у складі елементів структури їх множини з найбільш зіставними порівняльними зразками за найпомітнішими ідентифікаційними ознаками.

Попередня оцінка результатів порівняння та висунення експертних версій включає проходження експертом наступних стадій:

- попередня оцінка результатів порівняння найпомітніших діагностичних ознак, уточнення раніше висунутих експертних версій про звичні або незвичайні умови письма, “збиваючі” фактори, що мали вплив при виконанні спірних рукописів у складі елементів структури їх множини, уточнення відповідних раніше зроблених групвань;
- попередня оцінка результатів порівняння найпомітніших ідентифікаційних ознак, висунення експертних версій про передбачуваних виконавців спірних рукописів у складі елементів структури їх множини;
- уточнення структури безлічі досліджуваних рукописів, змісту її елементів, а також експертних задач і підзадач, що підлягають вирішенню в процесі дослідження.

Планування подальшого дослідження включає наступні стадії:

- групування задач і підзадач майбутнього дослідження щодо елементів структури низки досліджуваних рукописів, ступеня складності їх вирішення;
- визначення методів рішення задач і підзадач майбутнього дослідження, їх групування за характером висунутих експертних версій і контрверсій, ступеня їх вірогідності;
- визначення послідовності вирішення експертних задач і підзадач, виходячи із ступеня їх складності та складання плану майбутніх експертних дій.

Структуру другого рівня проведення багатооб’єктної ідентифікаційної судово-почеркознавчої експертизи утворюють наступні етапи дослідження:

- 1) роздільне вивчення інформативних (діагностичних та ідентифікаційних) ознак у спірних рукописах і порівняльних зразках;
- 2) порівняння вказаних ознак;
- 3) оцінка результатів порівняння і формування висновків експерта за наслідками проведеного дослідження.

Роздільне вивчення інформативних (діагностичних та ідентифікаційних) ознак в спірних рукописах і порівняльних зразках включає проходження експертом наступних стадій дослідження:

- детальне вивчення діагностичних (класичних та специфічних) ознак у досліджуваних рукописах у складі елементів структури їх множини;
- детальне вивчення ідентифікаційних загальних та окремих ознак у досліджуваних рукописах у складі елементів їх структури;
- порівняння досліджуваних рукописів між собою за діагностичними (класичними та специфічними) ознаками, оцінку результатів порівняння, уточнення експертних версій про їх виконання в звичних або незвичайних умовах письма, про “збиваючі” фактори, що мали вплив;
- уточнення результатів групувань за даними підставами;
- порівняння досліджуваних рукописів між собою за ідентифікаційними загальними та окремими ознаками, оцінку результатів порівняння, визначення збігів або розбіжностей в їх походженні, уточнення результатів групування спірних рукописів за даною підставою і за ступенем їх однорідності;
- уточнення структури низки спірних рукописів, змісту її елементів, а також експертних задач, що підлягають вирішенню в процесі дослідження;
- детальне вивчення діагностичних (класичних і специфічних) ознак у порівняльних зразках у складі елементів структури їх множини;
- детальне вивчення ідентифікаційних загальних та окремих ознак у порівняльних зразках у складі елементів структури їх множини;
- уточнення результатів групування порівняльних зразків за умовами виконання, виду “збиваючого” фактору, спільності походження і за ступенем однорідності;
- остаточну оцінку безлічі порівняльних зразків за зіставністю безлічі досліджуваних рукописів та за достатністю для проведення експертизи.

Порівняння інформативних (діагностичних та ідентифікаційних) ознак у спірних рукописах і порівняльних зразках включає наступні стадії:

- порівняння досліджуваних рукописів у складі елементів структури їх множини з порівняльними зразками за діагностичними (класичними і специфічними) ознаками;
- порівняння досліджуваних рукописів у складі елементів структури їх множини з порівняльними зразками за ідентифікаційними загальними та окремими ознаками.

Оцінка результатів порівняння інформативних (діагностичних та

ідентифікаційних) ознак у спірних рукописах і порівняльних зразках та формування висновків експерта за результатами проведеного дослідження включає проходження наступних стадій:

- оцінку результатів порівняння діагностичних (класичних і специфічних) ознак, формування проміжних висновків про звичні або незвичайні умови письма, “збиваючі” фактори, що мали вплив при виконанні досліджуваних рукописів у складі елементів структури їх множини;
- оцінку результатів порівняння ідентифікаційних загальних та окремих ознак, формування підсумкових висновків про виконавців досліджуваних рукописів у складі елементів структури їх множини.

Структуру третього рівня проведення багатооб’єктної ідентифікаційної судово-почеркознавчої експертизи утворюють наступні етапи:

- 1) складання висновку експерта;
- 2) оформлення ілюстративного матеріалу (фототаблиці) до нього.

Складання висновку експерта та ілюстративного матеріалу (фототаблиці) включає:

- визначення структури, підстав технічного групування та змісту висновку експерта і фототаблиці;
- виконання тексту висновку експерта з фототаблицею.

Вважаємо, що вказана структура процесу багатооб’єктної ідентифікаційної судово-почеркознавчої експертизи є найбільш оптимальною при вирішенні відповідних експертних задач і, в цілому, буде сприяти вдосконаленню судово-експертної діяльності.

Список використаної літератури

1. Колонутова А.И. Особенности проведения многообъектных почерковедческих экспертиз / А.И. Колонутова. — М.: ВНИИ МВД СССР, 1972. — С. 32. — (Библиотечка эксперта).
2. Винберг Л.А. Почерковедческая экспертиза: учеб. для вузов / Л.А. Винберг, М.В. Шванкова; под. ред. проф. Р.С. Белкина. — М.: МВД СССР, 1977. — 207 с.
3. Почерковедение и почерковедческая экспертиза: учебник. — Волгоград: ВА МВД России, 2007. — С. 292–315.
4. Семина Л.Р. Составление заключений по многообъектным почерковедческим экспертизам: метод. рек. / Л.Р. Семина, Т.Г. Злобина. — М.: ВНИИСЭ, 1977. — С. 30.
5. Судебно-почерковедческая экспертиза / под ред. В.Ф. Орловой. — М., 2006. — Общая часть: Теоретические и методические основы. — С. 484–499.
6. Судебно-почерковедческая экспертиза. Общая часть: метод. пособ. для экспертов, следователей и судей / под ред. В.Ф. Орловой. — М.: ВНИИСЭ, 1989. — вып. 2. — С. 43–52.

Резюме

В статье проанализированы научно-методические рекомендации по проведению многообъектной идентификационной судебно-почерковедческой экспертизы. Структурирована этапность проведения данного вида исследований, что будет способствовать повышению качества судебно-экспертной деятельности.

Summary

Scientific-and-methodical recommendations on conducting of multiobject identification judicial-and-handwriting examination are analyzed in the article. Staging of conducting this type of researches is structured, and will improve quality of judicial-expert activity.

УДК 343.7

Л.В. Фраймович, провідн. судовий експерт

Київський НДІ судових експертиз

СУДОВО-АВТОРОЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ З МЕТОЮ ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ЗАПОЗИЧЕННЯ

У статті представлені деякі методичні рекомендації, розроблені для проведення судово-авторознавчих експертиз, пов'язаних зі встановленням факту запозичення тексту.

Основним завданням у вирішенні питань, пов'язаних з встановленням факту запозичення тексту, є виявлення індивідуальної сукупності писемно-мовленнєвих навичок автора. Найбільш складними вони є у випадку, коли досліджуваний текст піддавався редагуванню, а також при підготовці письмових текстів кількома особами у співавторстві (визначення творчого вкладу кожного із співавторів).

Першим етапом такого роду дослідження є встановлення ступеня запозичення вторинного тексту. Аналіз експертних досліджень, проведених у КНДІСЕ, ОНДІСЕ, показав, що ступінь запозичення текстів розрізняється. Найчастішими є випадки коли первинний текст редагувався, тобто зазнавав певних змін. При цьому зберігалися досить великі збіжні фрагменти. Другими за частотою зустрічаємості були тексти, які збігалися практично повністю, але мали незначні розбіжності у пунктуації, описки, виправлення помилок у первинному тексті, здебільшого орфографічних. Зрідка трапляються випадки, коли можна констатувати факт запозичення не тексту, а власне ідеї. Також бувають випадки як абсолютного збігу текстів, так і повної відсутності